

HAL
open science

-

Rakshit Madan Bagde

► **To cite this version:**

Rakshit Madan Bagde. - . TUMBE GROUP OF INTERNATIONAL JOURNALS, 2022.
hprints-03800453

HAL Id: hprints-03800453

<https://hal-hprints.archives-ouvertes.fr/hprints-03800453v1>

Submitted on 6 Oct 2022

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

A study on e-learning interpretation*Dr. Rakshit Madan Bagde**Publication***Tumbe****Group of International Journals***A Peer Reviewed Multidisciplinary Journal***Volume - 5 ; Issue – 2****May - August : 2022****ISSN : 2581-8511****Pages : 35 - 40****Article ID : TUMBE0502K6****Date of Publication: 15/07/2022***Author/s*

¹Assistant Professor,
Late. Mansaramji Padole Arts College,
Ganeshpur, Bhandara
ORCID iD - 0000-0002-7507-0244
Web of Science ResearcherID - AAF-2760-
2020
SSRN - Author ID: 4770534
Vidwan-ID : 221858
rakshitbagde@gmail.com

Abstract

Teaching through e-learning is mostly based on computer and internet. E-learning Interpretation - To provide student/employee training and development through various electronic means like internet, audio, video etc. Web-based learning ranges from e-learning in general to electronic learning as well as virtual learning. Today, people's books are researched as well as konalitari questions and internet first questions. The importance of e-learning has increased. Various topics, interactive classes and courses as well as programs fullpane network dili jataat. E-mail, live lectures and video conferencing enables a lot of participants to participate on specific topics and to discuss and discuss. Video conferencing like live chatcha madhyatun vegweganya topic discussion honyachi dat saky aahe. All the participants participated in the printed exercises, the literature, the books, the stable pages were available to see.

Keywords: e-learning, teaching, e-learning in India.

ई-लर्निंग व्याख्या पर एक अध्ययन

Dr. Rakshit Madan Bagde

Assistant Professor,

Late. Mansaramji Padole Arts College, Ganeshpur, Bhandara

ORCID iD - 0000-0002-7507-0244

Web of Science ResearcherID - AAF-2760-2020

SSRN - Author ID: 4770534

Vidwan-ID : 221858

rakshitbagde@gmail.com

प्रस्तावना

ई-लर्निंगमध्ये अध्यापन हे वर्गात किंवा बाहेर, संगणक आणि इंटरनेटचा वापर यावर आधारित असू शकते. ई-लर्निंग व्याख्या म्हणजे- इंटरनेट, ऑडिओ, व्हिडिओ इत्यादी विविध इलेक्ट्रॉनिक माध्यमांद्वारे विद्यार्थी/कर्मचार्यांना प्रशिक्षण आणि विकास प्रदान करणे. वेब-आधारित शिक्षण म्हणजे ई-लर्निंग ज्याला सामान्यतः इलेक्ट्रॉनिक लर्निंग किंवा व्हर्च्युअल लर्निंग म्हणतात. आज लोक पुस्तके शोधण्यापेक्षा किंवा कोणालातरी विचारण्यापेक्षा इंटरनेटवर प्रथम त्या प्रश्नांचा शोध घेतात. त्यामुळे शिक्षणात ई-लर्निंगचे महत्त्व वाढले आहे. विविध विषयांवर परस्परसवादी वर्ग आणि अभ्यासक्रम किंवा कार्यक्रम पूर्णपणे नेटवर दिली जातात. ईमेल, लाइव्ह लेक्चर्स आणि व्हिडिओ कॉन्फरन्सिंग ही काही माध्यमे आहेत जी सहभागींना विशिष्ट विषयावर त्यांचे विचार मांडण्यास आणि नंतर त्यांच्याशी चर्चा करण्यास सक्षम करतात. व्हिडिओ कॉन्फरन्सिंग किंवा लाइव्ह चॅटच्या माध्यमातून वेगवेगळ्या विषयांवर चर्चा होण्याची दाट शक्यता आहे. सर्व सहभागींच्या फायद्यासाठी मुद्रित अभ्यासक्रम साहित्यासारखी स्थिर पृष्ठे देखील उपलब्ध करून दिली जातात.

की शब्द - ई-लर्निंग, शिक्षण, भारत

संशोधन पद्धती- सदरचे अध्ययनात ई-लर्निंग या अद्यावत तंत्राचा शिक्षणावर काय आणि कोणता प्रभाव पडेल याचा आढावा घेण्याचा प्रयत्न केला आहे. याकरिता दुय्यम साधनांचा वापर करून त्या आधारावर निष्कर्ष काढण्यात येणार आहेत.

संशोधन साहित्याचा आढावा

Kalaivani A., Role of E-Learning in the Quality Improvement of Higher Education, ह्या आपल्या संशोधन लेखात म्हणतात कि, ई-लर्निंग प्रणाली शिकण्याच्या प्रगतीचे मूल्यांकन करते. इंटरनेट एखाद्याच्या वर्तमान उद्दिष्टांवर आधारित शिकण्याची परवानगी देते. ई-लर्निंग हे नैसर्गिकरित्या दूरस्थ शिक्षण आणि लवचिक शिक्षणासाठी अनुकूल आहे. परंतु समोरासमोर शिकवण्याच्या संयोगाने देखील वापरले जाऊ शकते. विद्यार्थ्यांना संवाद साधण्याची आवश्यकता असते आणि ई-लर्निंग, एम-लर्निंग, व्हर्च्युअल लर्निंग आणि वेब लर्निंग यासारख्या आधुनिक तंत्रज्ञानाचा अध्यापन तंत्र म्हणून वापर केल्याने

ही परस्पर क्रिया घडू शकते. सोशल नेटवर्किंग, ब्लॉगिंग आणि यू ट्यूबच्या उदयामुळे विद्यार्थ्यांना प्रत्येक गोष्टीशी जोडण्यासाठी आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर करता येईल अशी अपेक्षा आहे.

Wani Hilal, The Relevance of E-Learning in Higher Education, ह्या आपल्या संशोधन लेखात म्हणतात कि, ई-लर्निंग ही एक मोठी आणि वाढणारी बाजारपेठ आहे, ज्यामध्ये उच्च शिक्षणाला सामावण्याची मोठी क्षमता आहे. विद्यार्थी आता निष्क्रिय ग्राहक राहिलेले नाहीत. शैक्षणिक वातावरणात डिजिटल तंत्रज्ञानाचा समावेश करण्यासाठी नवीन तंत्रज्ञानाचा विकास आणि ई-लर्निंगचा अध्यापन आणि शिक्षणामध्ये वापर करणे खूप फायदेशीर आहे, ज्यामुळे शिक्षण प्रणालीची कार्यक्षमता आणि गुणवत्ता वाढू शकते.

ई-लर्निंगचा अर्थ आणि संकल्पना

ई-लर्निंग ही ई-पुस्तके, सीडी, वेबिनार आणि बरेच काही यांसारख्या विविध माध्यमांद्वारे ज्ञान सामायिक करण्याची प्रक्रिया आहे. विद्यार्थ्यांना शिकविण्याच्या पारंपारिक पद्धतीत खडू आणि बोर्ड शैलीमध्ये क्रांती झाली आहे. याच्या विपरीत ई-लर्निंग शिक्षण देणे आणि घेणे सोपे, फलदायी आणि उत्पादक बनवते. ट्यूटर अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाद्वारे पूर्णपणे शिकवण्याची पद्धत लागू करतात. आज ई-लर्निंगला अभ्यासक्रम म्हणून परिभाषित करतात, जे विशेषतः शिक्षक शिकवत असलेल्या पारंपारिक वर्गाव्यतिरिक्त सर्वत्र इंटरनेटद्वारे वितरित केले जातात. अशा प्रकारे शिकवणे आणि शिकणे दोन्ही सोपे आणि अधिक प्रभावी बनतात.

ई-लर्निंगचे महत्त्व

- 1) विद्यार्थ्यांना मूलभूत शालेय शिक्षण मिळावे आणि कौशल्ये वाढावीत यासाठी ई-लर्निंग सुरू करण्यात आले आहे. तसेच ते प्रत्यक्षात शाळा किंवा विद्यापीठ किंवा इतर कोणत्याही संस्थेत न जाता पदवी प्रमाणपत्र मिळवू शकतात.
- 2) शिक्षकांसाठी हे उत्पन्नाचे एक उत्तम साधन आहे, ज्यामध्ये ते त्यांच्या पसंतीच्या वेळेत कुठूनही शिकवू शकतात.
- 3) शालेय शिक्षणाच्या सर्व स्तरांवर ई-लर्निंग लागू केल्याने विद्यार्थ्यांना जलद गतीने धडे पुरेसे समजू शकतील याची खात्री करण्यात मदत होते.
- 4) मानसशास्त्रानुसार शिकवण्याच्या दृकश्राव्य पद्धतीमुळे शिस्तबद्ध शिक्षणाचे वातावरण निर्माण होते.
- 5) शिक्षणातील ई-लर्निंगचे महत्त्व म्हणजे शिक्षक आणि सहभागी दोघेही प्रगत शिक्षण कौशल्ये विकसित करू शकतात. उदा. ई-पुस्तके तयार करणे आणि विक्री करणे.
- 6) ई-लर्निंगने शिकणारे, शिक्षक, तज्ञ, अभ्यासक आणि इतर स्वारस्य गटांना एकाच ठिकाणी आणण्याचे काम केले आहे. अशा प्रकारे वेगवेगळ्या ऑनलाइन प्लॅटफॉर्मद्वारे ज्ञानाची देवाणघेवाण करण्याचा एक चांगला सराव होतो.

सध्याच्या काळात ई-लर्निंग हे महत्त्वाचे साधन आहे कारण स्पर्धा वाढत आहे आणि जगही वाढत आहे. म्हणून द्रुत माहिती एखाद्या व्यक्तीच्या चांगल्या वाढीस मदत करते.

ई-लर्निंग चे प्रकार

ई-लर्निंग एज्युकेशन हे अष्टपैलू आणि सर्व शिक्षण पद्धतींनुसार सुसज्ज असल्यामुळे शिकण्याच्या शोधात भटकण्याची गरज नाही. ई-लर्निंग आयोजित केले जाते आणि अनेक प्रकारांत घडते. काही वेळा खालील पद्धती आणि पद्धतींचे मिश्रण असते: १) पूर्ण ऑनलाइन. २) मिश्र - ऑनलाइन आणि थेट संवादाचे मिश्रण

१) सिंक्रोनस- प्रदाता आणि प्राप्तकर्ता यांच्यातील संवाद थेट चॅट रूम किंवा व्हिडिओ-ऑडिओ कॉन्फरन्सिंग प्रमाणेच होतो.

२) असिंक्रोनस- माहिती मंच, ईमेल, इत्यादींद्वारे दिली जाते.

शिक्षणात ई-लर्निंगचे फायदे

ऑनलाइन शिक्षणाच्या फायद्यांचा विश्लेषणात्मक दृष्टीकोन आपल्याला आजचे शिक्षक, विद्यार्थी आणि संस्थांना संबंधित आणि सहज प्रवेशयोग्य सामग्री कशी मिळवायची आहे याचा विचार करण्यास प्रवृत्त करते.

१) ऑनलाइन शिक्षण प्रत्येकाच्या गरजा पूर्ण करू शकते.

२) वर्ग कोणत्याही ठिकाणाहून आणि विद्यार्थी किंवा शिक्षकांच्या पसंतीच्या वेळी घेतले जाऊ शकतात.

३) ई-लर्निंग तुम्हाला आधुनिक शिकणाऱ्यांशी समक्रमित होऊ देते आणि सध्याच्या ट्रेंडसह अद्ययावत होऊ देते.

४) ई-लर्निंग हे धडे जलद वितरित करते. पारंपारिक वर्गखोल्यांमध्ये काही ना काही प्रकारचा विलंब होतो. तर, ई-लर्निंग धडे जलद गतीने वितरण प्रदान करते.

५) घेतलेली शिकण्याची क्षमता, सामग्री आणि कालावधी वाजवीपणे मोजली जाऊ शकते.

६) ई-लर्निंग पद्धत खूपच कमी खर्चात उपलब्ध करून दिली जाते. ई-लर्निंग शिक्षणाचे महत्त्व हे आहे की, ते जलद आहे आणि त्यासाठी जास्त खर्च लागत नाही. प्रदीर्घ प्रशिक्षण कालावधी, पायाभूत सुविधा, स्टेशनरी, प्रवास खर्च इ. कमी होतो.

७) हस्तांतरित किंवा प्रदान केलेल्या ज्ञानाची आणि शिक्षणाची प्रभावीता उच्च आणि शक्तिशाली असते. माहिती समजून घेणे आणि आत्मसात करणे सोपे करते. ऑडिओ-व्हिड्युअल्स ज्ञान दीर्घकाळ लक्षात ठेवण्यास मदत करतात. तसेच शिक्षक जे अभ्यासक्रम तयार करतात ते सुनियोजित असतात. ८) खात्रीशीर गतिशीलता हा एक अतिशय परवडणारा पर्याय आहे. पारंपारिक वर्गांमध्ये पुनरावृत्ती करणे

आणि वेगवेगळ्या अभ्यासक्रमांना हाताळणे इतके सोपे नाही. त्याउलट चुकलेले धडे नेहमी ऑनलाइन पुन्हा घेतले जाऊ शकतात. यामुळे शिक्षकांना योग्य माहिती देणे सोपे जाते.

९) हे स्वयं-गती शिकण्याच्या प्रक्रियेस प्रोत्साहन देते.

विद्यार्थ्यांसाठी ई-लर्निंगचे फायदे

बोर्ड आणि खडूने शिकवण्याच्या पारंपारिक पद्धतीच्या विपरीत, ई-लर्निंग हे ऑनलाइन

शिक्षण पद्धतीद्वारे पूर्ण केले जाते कारण विद्यार्थी त्यांच्या सोयीनुसार आणि आवश्यकतेनुसार शिकू शकतात.

१) विद्यार्थी अमर्यादित वेळा अभ्यास साहित्यात प्रवेश करू शकता.

२) विद्यार्थी अभ्यासक्रमांचा कधीही आणि कुठेही अभ्यास करू शकता.

३) विद्यार्थी त्यांना पाहिजे तेव्हा अद्ययावत सामग्री ऍक्सेस (वापरू) करू शकतात.

४) अध्यापनाच्या पारंपारिक पद्धतीच्या विपरीत, ई-लर्निंगमध्ये जलद वितरणाची पद्धत आहे. त्यामुळे शिकण्याची वेळ कमी झाली आहे.

५) ई-लर्निंगद्वारे सर्व विद्यार्थ्यांना समान प्रकारचा अभ्यासक्रम, अभ्यास साहित्य आणि प्रशिक्षण मिळते.

६) ई-लर्निंगद्वारे, आपण वेळ, पैसा आणि वाहतूक खर्च वाचवू शकतो. त्यामुळे, पारंपारिक शिक्षणाच्या तुलनेत ई-लर्निंग किफायतशीर आहे.

७) ई-लर्निंग ऑनलाइन दिले जाते त्यामुळे पारंपारिक शिक्षणासारख्या पेपरची गरज नाही. त्यामुळे या माध्यमातून आपण पर्यावरणाचे रक्षण करू शकतो.

जगभरातील शिक्षकांसाठी ई-लर्निंग हे एक महत्त्वाचे साधन बनले आहे. पूर्वी सर्वांना ज्ञान मिळणे शक्य नव्हते. भौगोलिक सीमांमुळे शिक्षक आणि विद्यार्थ्यांना इतर देशांमध्ये प्रवास करणे कठीण झाले होते. या नवीन प्रकारामुळे सातत्यपूर्ण शिक्षण देण्यात मदत झाली आहे. ई-लर्निंग हे शिकणारे आणि शिक्षकांना अधिक सहकार्य आणि जागतिक संधी देखील देते. डिजिटल क्लास वर्ल्ड, अनेक अँड्रॉइड ॲप्लिकेशन आणि विविध ऑनलाइन साइट्स आहेत जे शिकवणाऱ्यांना अभ्यासक्रम तयार करून विक्री करून कमाई करण्यास मदत करतात. शिक्षकांना त्यांचे अभ्यासक्रम तयार करण्यात आणि प्रोत्साहन देण्यासाठी पूर्ण सहकार्य मिळते. विद्यार्थी त्यांना शिकू इच्छित असलेल्या श्रेणी किंवा विषय निवडू शकतात. आज अनेक वेबसाइट्स आणि ॲप्लिकेशन शिक्षक आणि विद्यार्थ्यांची गरज लक्षात घेऊन विकसित केली आहेत. आजच्या डिजिटल जगात कोणीही ई-लर्निंग शिक्षणाच्या महत्त्वाकडे दुर्लक्ष करू शकत नाही. वेब-आधारित शिक्षण आणि आभासी वर्गखोल्या रिमोट अध्यापनाचा नवीन मार्ग बनत आहेत. त्यामुळे अधिकाधिक लोकांनी ई-लर्निंग शिक्षणाचा अवलंब करावा, असे म्हणणे योग्य आहे.

ई-लर्निंगला भारतासाठी विलक्षण प्रासंगिकता आहे कारण देशातील बहुसंख्य लोकसंख्येमध्ये तरुणांचा समावेश आहे. तंत्रज्ञानाच्या हस्तक्षेपाशिवाय इतक्या मोठ्या प्रमाणावर शिक्षण घेण्याचा दुसरा कोणताही मार्ग नाही. उच्च शिक्षणासह शिक्षण व्यवस्थेच्या प्रत्येक स्तरावर ई-लर्निंगचा वापर दिसून आला आहे. ई-लर्निंगसाठी धोरणकर्ते/कायदेकर्त्यांनी इंटरनेटच्या क्षेत्रात पुढाकार घेतला पाहिजे जेणेकरून कि सर्वासाठी उपलब्ध होऊ शकेल. ई-लर्निंगचा अधिक चांगला वापर करण्यासाठी संस्थांनी हे संशोधन, व्यवस्थापन आणि प्रशासन, वित्त इत्यादी क्षेत्रांमध्ये कार्यान्वित केले पाहिजे. सरकार आणि संस्थांनी विद्यार्थ्यांना ई-लर्निंग प्लॅटफॉर्मचा वापर कमी किमतीच्या तंत्रज्ञानाद्वारे आणि इंटरनेटच्या माध्यमातून शिकण्याच्या वातावरणात प्रभावीपणे करण्यासाठी प्रोत्साहित केले पाहिजे.

संदर्भ

- [1] Kalaivani (2014), Role of E-Learning in the Quality Improvement of Higher Education, IOSR
- [2] Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS) Volume 19, Issue 11, Ver. V (Nov. 2014), PP 15-17 e-ISSN: 2279-0837, p-ISSN: 2279-0845.
- [3] Wani Hilal (2013), The Relevance of E-Learning in Higher Education, ATIKAN: Jurnal Kajian Pendidikan, 3 (2) Desember.
- [4] <https://www.digitalclassworld.com/blog/importance-of-elearning-in-education/>
- [5] <https://praadisedu.com/blog/importance-of-e-learning-in-higher-education>
- [6] Somali Ghosh, <https://www.educationworld.in/e-learning-a-boon-for-the-indian-higher-education-system/>
- [7] <https://blog.leadschool.in/growing-importance-of-e-learning-in-the-21st-century>
- [8] <https://er.educause.edu/articles/2006/1/the-future-of-online-teaching-and-learning-in-higher-education-the-survey-says>
- [9] <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/07294360902839909>